

Ilpokohe-projektin pellonraivaustyöpaja 3.10.2011

Muistiinpanotiivistelmä MTT & SYKE

Työpajaan osallistui projektijäsenten lisäksi 15 henkilöä kuudesta eri organisaatioista. Tiivistelmä ei edusta osallistujien yhteistä näkemystä vaan kartoittaa työpajassa käytyjä keskustelua eri näkökulmista.

Alkukeskustelu

Maatalouden turvemaat ovat merkittäviä maataloussektorin kasvihuonekaasulähteitä, joita pitäisi ilmastonäkökulmasta pystyä rajoittamaan. Eloperäisten maiden raivaus ja viljely tuottavat moninkertaisesti kasvihuonekaasupäästöjä verrattuna vastaaviin toimiin kivennäismailla. Suomi on ainoa EU maa, jossa turvemaiden osuus pelloista on nousussa. Tämän vuoksi vuodesta 1990 jatkunut maatalouden kasvihuonekaasupäästöjen väheneminen on viime vuosina pysähtynyt. Maatalouden kasvihuonekaasupäästöt kääntyvät todennäköisesti nousuun, jos kotieläintuotanto ja muu pellonkäyttö ei muutu ja eloperäisten maiden raivaus jatkuu. Suomessa ei ole tilastoitua tietoa raivattujen peltojen maalajista, mutta tieto voidaan johtaa maannostietokannan avulla Valtakunnan metsien inventoinnin tuottamasta tiedosta.

Turvemaiden raivaamiseen ajavat jatkossakin taloudellinen paine kasvattaa tilakokoa yhdistettynä lannanlevitysalavaatimuksiin ja osin myös tarve tuottaa rehua kasvavalle karjamäärälle samalla, kun pellon kauppa- ja vuokrahinnat ovat jatkuvasti nousseet 2000-luvulla. Vuokrapellon ja lannanlevitysalan tarjonta on ollut heikkoa kysyntään nähden. Lypsy- ja nautakarjatilat näyttäisivät kasvavan erityisesti alueilla, joissa on paljon turvemaita ja joissa ei ole riittävästi luopujia tai kasvitiloja tyydyttämään pelto- ja lannan levitystarvetta. Peltomaan kohoava hinta ja pellonraivauksen suhteellinen edullisuus ja helppous ovat nostaneet pellonraivauksen varteenotettavaksi mahdollisuudeksi.

Pellonraivaaminen rehuntuotanto- ja lannanlevitysalaksi eli kasvavan lantamäärän levittäminen suuremmalle pinta-alalle on sopusoinnussa vesiensuojeluun tähtäävien ohjauskeinojen kanssa. Lannanlevitysalan tarpeesta syntyvä eloperäisten maiden pellonraivaus on kuitenkin vesiensuojelunkin kanssa ristiriidassa, sillä runsaita typen ja kiintoaineen päästöjä vesistöihin syntyy pelkästään turvemaan ojituksesta, ilman lannanlevitystä. Ojitettu turvemaat tuottaa jo itsessään kymmeniä kilogrammoja typpikuormaa vuodessa kiintoainekuormituksena. Kivennäismaiden osalta tämä haitta on vähäisempi, ja tällöin kivennäismaiden raivaaminen lannanlevitysalaksi on vesiensuojelun näkökulmasta paremmin perusteltua kuin turvemaiden. Sekä vesiensuojelu-, että ilmastotavoitteiden kannalta olisi kuitenkin parempi, jos kasvava lantamäärä voitaisiin levittää ympäristötuen sallimissa rajoissa olemassa olevalle peltoalalle.

Kasvihuonekaasupäästöjä turvemailta voitaisiin vähentää esimerkiksi metsittämällä niitä, mutta tämä ei ratkaise lisäpellon tarvetta, on hidas keino ja voi aiheuttaa vastustusta mm. maisemavaikutusten takia. Toinen keino voisi olla turpeen poltto raivattavalta pellolta, mutta se siirtää päästöjä sektorilta toiselle eikä ole tällä hetkellä taloudellisesti eikä teknisesti kovinkaan varteenotettava vaihtoehto turpeen huonon polttolaadun ja peltolohkojen pienen koon vuoksi. Lisäksi keinona päästöjen vähentämiseen esiin nousi eloperäisten maiden pitkäaikainen nurmiviljely, jossa maata muokataan mahdollisimman vähän tai ei lainkaan. Tämä toimenpide olisi sopusoinnussa ilmasto- ja vesiensuojelutavoitteiden näkökulmasta. Tätä toimenpidettä tuetaan ympäristötuessa, mutta sitoutuminen kymmeneksi vuodeksi nurmelle ei ole houkuttanut monia viljelijöitä. Intensiivisen nurmiviljelyn epäillään lisäävän vesistö päästöjä viljanviljelyyn verrattuna, ja pitkäaikainen nurmiviljely saattaa lisätä rikkakasviongelmaa. Nurmen lisäämisen ohella muu maanmuokkauksen vähentäminen, esim. suorakylvön tai monivuotisten kasvien avulla rajoittaisi sekini kasvihuonekaasupäästöjä turvemailta.

Tällä hetkellä pellonraivausta ei erityisillä toimilla hillitä tai edistetäkään. Käytännössä pellonraivausta ainakin osin hillitsee se, että vuoden 2004 jälkeen raivattu pelto ei ole tukikelpoista. Pelto on mahdollista saada CAP-tukikelpoiseksi, jos sille siirretään joltain toiselta peltoalalta ostettu CAP-tukioikeus.

Tukioikeuksien myynti ei kuitenkaan ole kovin yleistä. On mahdollista että tulevassa CAP-uudistuksessa vuoden 2004 jälkeen raivattu pelto nousee tukikelpoiseksi, mikä saattaisi osaltaan pitkällä aikavälillä rohkaista pellonraivaukseen. Muina mahdollisina keinoina pellonraivauksen ehkäisylle nousi viljelijöiden yhteistyön parantaminen, niin että saataisiin aikaan pitkäaikaisia lannanlevityssopimuksia, sekä lannan prosessoinnin kehittäminen niin että sen kuljettaminen kauemmas tulisi mahdolliseksi.

Työryhmä I (vetäjänä Heikki Lehtonen)

Työryhmässä keskityttiin erityisesti lannanlevitysongelmaan, ts. lannanlevitysalan riittämättömyyteen tarpeeseen nähden kohtuullisen etäisyyden päässä tilakeskuksesta, mikä aiheuttaa kustannuksia kotieläintilalle. Erityisesti pienet ja kaukana sijaitsevat pellot aiheuttavat kustannuksia lannanlevityksessä, jonka vuoksi suurempi lohkokoko on yksi motiivi pellonraivaukseen. Lannan prosessointi, ts. typpi- ja fosforiravinteiden erottaminen helpottaisi näiden ravinteiden hyödyntämistä kasvien ravinnetarvetta vastaavasti. Lannan jakeistaminen, mahdollisesti yhdistettynä biokaasuenergian tuotantoon voisivat olla toimivia ratkaisuja, mutta tämä vaatisi lisää kannustimia kuten tukia prosessointiin, ravinteiden tuotteistamiseen sekä markkinatuottoja kasvitiloille luovutetuista lantaravinteista. Alueellinen maapörssi voisi olla keino tehostaa tiedonkulkua mahdollisista lannanlevityspelloista. Vielä laajemmin sovellettuna toimijoiden välisen aluesuunnittelun kehittäminen esim. tilusjärjestelypalvelun avulla voisi parantaa mahdollisuuksia esim. peltojen vaihtoon, lohkokoon kasvattamiseen, pellonraivaustarpeen vähentämiseen ja metsitykseen. Tämä tarkoittaisi sitä, että alueelliset maankäytön toimijat etsisivät yhteisvastuullisesti sopivaa peltoa lannanlevitystä ja rehuntuotantoa varten niin, että uutta peltoa tarvitsisi raivata mahdollisimman vähän, ja jos tarvitsisi, raivattava ala olisi etupäässä kivennäismaata, tai jo aiemmin peltona ollutta viljelysmaata, jolloin kasvihuonekaasupäästöt olisivat vähäiset. Tämä tarkoittaisi, että maankäytön ja sen muutoksen ilmastovaikutukset pisteytettäisiin ja otettaisiin huomioon yhtenä seikkana nykyisten lisäksi maankäytössä ja sen suunnittelussa. Tämä vaatisi taloudellisia kannustimia eri osapuolille, esimerkkejä toimivista käytännöistä, ja voisi olla toisaalta ongelmallista esim. maisemallisista syistä. Joka tapauksessa pellon raivaaminen on nykyisin todennäköisesti osin suunnittelematonta yksittäisten viljelijöiden ja urakointiyrittäjien tekemää työtä, jossa ei välttämättä järjestelmällisesti kartoiteta alueen muita mahdollisuuksia. Tässä mielessä aluetason maankäytön suunnittelulla on paljon saavutettavaa. Myös tilakoon rajoittaminen nousi esiin, nyt laajentamiseen saa investointitukia.

Työryhmä II (vetäjänä Mikael Hildén)

Työryhmässä lähdettiin pohtimaan keinoja kahdelta suunnalta. Toisaalta on tarpeen rajoittaa pellonraivauksen kohdistuminen turvemaille ja toisaalta tulee etsiä keinoja päästöjen rajoittamiseksi jo käytössä olevilta turvepelloilta.

Pellonraivauksen kohdistuminen turvepelloille voidaan rajoittaa varmistamalla, että uudet turvepellot jäävät myös kaikissa tulevissa tukipolitiikan ratkaisuissa tuen ulkopuolelle. Vahvempia keinoja olisi pellon raivauksen tekeminen luvanvaraiseksi. Keinon ongelma on siinä, että se loisi vahvan kannustimen raivata peltoja ennen säännöksen voimaantuloa. Turvepeltoihin kohdistuvaa raivauspainetta voitaisiin myös vähentää kehittämällä lannanlevitysvaatimuksia eläintiloja koskevassa ympäristönsuojelulain mukaisessa lupamenettelyssä. Asettamalla laatukriteerejä lannanlevitykseen käytettäville pelloille olisi mahdollista vähentää eläintuotantoyksiköiden kannustimia raivata turvepeltoja. Samaa vaikutusta voitaisiin saavuttaa kehittämällä ja edellyttämällä lannankäsittelyä, joka ei vaadi suurta lyhyen kuljetusmatkan päässä olevaa levityspinta-alaa. Voimakkaampi keino olisi eläinmäärien rajoittaminen alueilla, joissa turvepellot ovat tuotannon ongelma, mutta keino on ongelmallinen ja vaikea toteuttaa. Tämä koskee myös tukijärjestelmien muuttamista niin, että eläintuotannon nykyiset suhteelliset edut pohjoiseen mentäessä poistuisivat. Helpompia keinoja vähentää raivaustarvetta on puolestaan "lantapörssi", mutta sen merkityksestä tai vaikuttavuudesta ei ole tietoa.

Jo käytössä olevien turvepeltojen kasvihuonepäästöjen todettiin vähentyvän hitaasti "luonnollisen" kehityksen seurauksena niiden muuttuessa kivennäismaiksi turpeen ohetessa. Lisävähentäminen voi onnistua viljelyteknisin toimenpitein (säätosalaajitus, muokkauksen vähentäminen) ja siirtymällä

monivuotisiin kasveihin. Potentiaalinen lisäkeino on tilusjärjestelyiden aktiivinen hyödyntäminen siten, että viljelypinta-alaa siirtyisi turvemailta kivennäismaalle. Käytännössä se voisi toteutua siten, että tila raivaa kivennäismaalle uutta peltoa ja luopuu samalla turvepeltojen käytöstä. Samalla tukikelpoisuus siirtyisi näille uusille pelloille. Järjestely olisi myös toteutettavissa useiden tilojen välillä. Keinon edellytyksenä on, että turvepeltojen ongelmallisuus tunnistettaisiin tilusjärjestelyiden yhteydessä ja näin turvepeltojen arvo olisi pienempi kuin kivennäismaalla olevien peltojen arvo. Tämä vaatisi asian ottamista huomioon maanmittaustoimituksissa, mutta mahdollisesti myös tukijärjestelmiä kehitettäessä. Ilman sitä ei viljelijöillä ole kannustimia siirtyä turvepeltoilta uusille raivattaville kivennäismaapelloille. Asian edistäminen vaatisi myös yksityiskohtaista tarkastelua peltolohkojen sijainnista ja raivausmahdollisuuksista. Tällaista tarkastelua ei ole tehty, mutta palvelisi yleisesti tilusjärjestelyitä.

Kokoava keskustelu

Potentiaalisimmiksi keinoiksi nousivat ympäristölupien ja tilajärjestelyjen kehittäminen pellonraivauksen päästöt huomioon ottavaan suuntaan ja lannan prosessoinnin kehittäminen. Lisäksi erilaiset maa- tai lantapörssit voisivat olla varteenotettavia lannanlevitysalojen löytämisen tehostamiseksi. Ylipäättään uusien keinojen toteuttamisessa on tärkeää huomioida ennakoitavuus ja oikeudenmukaisuus viljelijöiden kannalta.

Pellonraivaustyöpajan anti taulukoituna

<p>Miksi turvemaita raivataan?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Karjatilojen koon kasvu: <ul style="list-style-type: none"> ○ Lannanlevitystarve ○ Rehun viljelytarve • Halu saada suuria peltoaloja • Lohkojen järjeistyks (ei ehkä kaikilla alueilla kovin merkittävä pellonraivauksen kokonaisalan kannalta, mutta yksi tärkeä motiivi pellonraivaukseen ovat suuret ja työtä säästävät peltolohkot) • Parempi käyttö huonokasvuiselle metsämaalle • Pellon hinnannousu, vuokrien nousu • Raivaus suhteellisen edullista ja helppoa, urakoitsijoita tarjolla • Ei mahdollista saada peltoa muuten tarvittavaan käyttöön kohtuuhintaan tai sopivin ehdoin • Halu itsenäisesti hallita tilan tarvitsemaa peltoalaa ja lannanlevityssopimuksiin ym. rajoitetuksi ajaksi tehtävien järjestelyiden epävarmuus, ottaen huomioon suuret kotieläininvestoinnit ja niiden taloudelliset riskit
<p>Miten raivaukseen kannustetaan epäsuorasti?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tilakoon kasvattamiseen kannustetaan ruuantuotannon tehostamisen ja tilojen paremman kannattavuuden nimissä (investointitukia) • Karjatilat kasvavat nopeasti alueilla, joilla maidolle ja nautaeläimille maksettavat kansalliset tuet ovat korkeampia kuin Etelä-Suomessa, erityisesti C2-tukialueella – näillä alueilla on usein myös keskimääräistä enemmän turvemaita • Ympäristönsuojelulainsäädäntö vaatii lannanlevitysaloja – ristiriita koska turvepelloille levitetty lanta on toisaalta sopusoinnussa vesiensuojelutoimien kannalta, jos levitysmäärät ovat kohtuulliset, ja toisaalta ongelma, jos levitysmäärät ovat jatkuvasti liian korkeita kasvien ravinnetarpeeseen nähden • Tukipolitiikka osin vaikuttanut pellon hinnan nousuun siten, että CAP-eläintukia on siirtynyt peltohehtaaria kohden maksettavaan tilatukeen, jonka edellytyksenä on pellon pitäminen viljelykunnossa => tuet pääomittuvat aiempaa herkemmin pellon hintaan • Olemassa toivo siitä että raivattu pelto tulevaisuudessa tukikelpoista, tätä edistää viime vuosina myönnetty tuet ennen vuotta 2004 raivatuille pelloille
<p>Miten raivausta nykyisellään ehkäistään?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vuoden 2004 jälkeen raivattu pelto ei ole tukikelpoinen, ts. se ei saa ympäristö- ja LFA-tukea, lisäksi viljelijän on anottava CAP-tilatuen siirtoa muilta peltolohkoilta saadakseen sitä raivatulta alalta
<p>Millaisia keinoja raivauksen ehkäisyyn voisi olla?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tilojen parempi yhteistoiminta lannan levityksen ja peltojärjestelyiden suhteen, esim. lantapörssi ja maapörssi: luodaan läpinäkyvät paikalliset markkinat käytettävissä oleville peltolohkoille joille lantaa halutaan, ja /tai toisaalta käytettävissä olevalle lannalle jota kotieläintilat tarjoavat • Toimijoiden välinen aluesuunnittelu vrt. vesistöt ja siihen liitetyt kannustimet • Lannan prosessoinnin kehittäminen ja tukeminen niin että lantaravinteista ja niiden levityspalveluista tulisi kasvitiloille houkuttelevia vaihtoehtoja epäorgaanisiin ostolannoitteisiin nähden, jolloin myös muualle kuljetus kannattavaa (järkevää), (myös biokaasun tuotanto, koska sen on välttämättä yhdistyttävä ravinnekierron kanssa, koska suuri valtaosa lannan ravinteista jää biokaasulaitoksen mädätysjäännökseen) • Kannustetaan sellaisten viljelijöiden yhteenliittymien muodostamiseen ja toimintaan, jotka prosessoivat, myyvät ja kuljettavat ylijäämävinteet karjatalouskeskittymän alueelta ulos – esim. tuki olisi

	<p>ehdollinen pellonraivauksen lopettamiselle, tai ainakin pellonraivaamisen rajoittamiselle kivennäismaille</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tarkemman tilasuunnittelun ja tilusjärjestelyn avulla estetään turvemaan raivaus ja kannustetaan turvepellon metsitykseen ja kivennäismaan raivaukseen tilalle (esim. maiden ilmastopisteytys) • Ympäristölupien kehittäminen huomioimaan pellonraivauksen ongelmat, esim. raivauslupa/kielto: potentiaalinen mutta hidas • Erillinen raivauskielto: hankala toteuttaa, oikeudenmukaisuus (yhdistettynä esim. luonnonhaittakorvaukseen) • Selkeä viestintä pellonraivauksen haitoista ja siitä että uusi pelto ei tule tukikelpoiseksi
<p>Mitä muita keinoja kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen turvemailta olisi?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Metsitys – oltava erilaiset keinot eri osissa maata • Nurmiviljelyn edistäminen esimerkiksi tukemalla biokaasulaitoksia tai ruokohelven tuotantoa • Maan muokkauksen vähentäminen • Säättösalaajitus – eli peltomaan vedenpinnan säätely ja pitäminen riittävän korkeana orgaanisen aineksen hajoamisen hidastamiseksi • Yleinen typpilannoituksen vähentäminen ravinteiden käyttöä tehostamalla kaikilla pelloilla kiinnittämällä huomiota lannoituksen ajoitukseen ja paikalliseen jakaumaan. Lannankäsittelyn tehostaminen ml. raakalietteen tai jakeistetun nestejakeen sijoituslevitys tukisi tätäkin tavoitetta.